

PANDORA’NIN KUTUSU FİLMİNDE ALZHEİMER HASTASI YAŞLININ KONUMLANDIRILMASI

Aslı AYDEMİR¹

ÖZET

Yaşlı nüfusun ve doğuşta beklenen yaşam süresinin dünyada giderek artması, ilerleyen yaşlarda görülen Alzheimer hastalığı ile karşılaşma olasılığını da artırmaktadır. Alzheimer hastası yaşlıda görülen bilişsel, fiziksel ve davranışsal değişimler yaşlının yeniden konumlandırılmasını gerektirmektedir. Bu çalışmada Alzheimer hastası bir annenin konu edinildiği Pandora’nın Kutusu filmi konumlandırma analizi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda Alzheimerlı yaşlının sağlık personeli ve aile üyeleri tarafından olmak üzere iki farklı temada konumlandırıldığı görülmüştür. Sağlık personeli kurumsal yapı gereği Alzheimerlı anneyi “hasta” ya da “yaşlı” olarak konumlandırırken aile üyelerinin aile kurumu içinde önceden belirlenmiş olan ve uzun süredir sürdürülen konumları değiştirmeleri gerekmektedir. Bu yeniden konumlandırma, yıllardır “anne” konumundaki Nusret Hanım’ı “Alzheimerlı bir yaşlı” konumuna yerleştirmek, aile üyeleri için oldukça zor olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Alzheimerlı yaşlı, konumlandırma analizi, yeniden konumlandırma

Aydemir, A. (2014). Pandora'nın Kutusu Filminde Alzheimer Hastası Yaşlının Konumlandırılması. *Nesne*, 2 (4), s.1- 20.

¹Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, aydemir.asli@hotmail.com

Yazar Notu: Katkılarından dolayı Araş. Gör. Elif Sakin’e teşekkür ediyorum.

POSITIONING OF AN OLDER WITH ALZHEIMER'S IN PANDORA'S BOX

ABSTRACT

The increase of life expectancy at birth and the increase of aged population bring the possibility of encountering more with Alzheimer's disease which is common among aged people. Physical, behavioral and cognitive changes in elderly patients with Alzheimer's lead to repositioning the elder. In this study, Pandora's Box (2008), a movie about the story of a mother with Alzheimer's, is analyzed within positioning theory. Findings of analysis indicate that patient with Alzheimer's disease is positioned by health care personnel and the family members in two different themes. While health care personnel in accordance with nature of institutional structure positions the mother as "old" and "patient", family members need to alter positions of "the mother" which was predetermined by the family notion and carried on for a long time. This repositioning of Nusret Hanım from "the mother" to a elderly patient with Alzheimer's" has been hard a process for the family members.

Keywords: Older with Alzheimer's, positioning analysis, repositioning

Yaşlı nüfusu dünya nüfusu içerisinde giderek artmaktadır, diğer yaş gruplarına göre en fazla nüfusun arttığı grup 60 yaş ve üzeridir. Dünya Sağlık Örgütüne (2002) göre 1970-2025 yılları arasında yaşlı nüfusu dünya nüfusunun %22.3'ünü kapsayacaktır (Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı, 2013). Türkiye'de ise 65 yaş üstü nüfus genel nüfusun 1935'te % 3.9'unu kapsarken 2014 itibarıyla % 8.0'ını kapsamaktadır (TÜİK, 2014). Yanı sıra Türkiye'de, doğuştan beklenen yaşam süresi 1935 yılında 45-50 aralığında, 1990 yılında 67,4 iken 2013 yılında 76,3'e yükselmiştir ve 2050 yılında 78,5 olması beklenmektedir (TÜİK, 2013).

İlerleyen yaşla birlikte görülme olasılığı artan Alzheimer Hastalığı kortikal demans hastalıkları içinde en bilineni ve en sık görülenidir. Unutkanlıkla başlayan Alzheimer hastalığı yaşla birlikte ilerleyen de bir hastalıktır. Bu ilerleyici süreç basit unutkanlıklardan kendi bakımını yapamamaya kadar olan tüm bilişsel, fiziksel, davranışsal değişimleri içerir (Yılmaz ve Turan, 2007). Yaşla birlikte görülen ve Alzheimer hastalığı ile hızlanan bu değişimler bu kimsenin aileyi de içine alan sosyal alan içinde hali hazırda sahip olduğu konumlarının sınırlarını zorlar ve bu durum Alzheimer hastası olan bu kimseyi farklı hak ve sorumlulukları taşıyan yeni konumlara doğru götürür. Alzheimer hastalığı olanlar sosyal etkileşimler içinde yeniden konumlandırılırlar.

Durağan olan rol kavramının karşısına dinamik bir alternatif olarak çıkan konumlandırma kavramı etkileşim içinde muhatapların belirli pozisyonlar alıp bu pozisyonlarından dolayı eyleyebilecekleri sosyal edimleri, anlaşılır kılan ve görece belirleyen kişisel hikâyelerin inşasıdır (Langenhove ve Harre, 1999). Konumlandırmalar kelimeler, işaretler, jestler ve bunun gibi araçlarla örtük olarak gerçekleştirilebilirler. Değişebilir konumlandırmalar ile insanlar genellikle etkileşim içinde karşılaştıkları durumlarla başa çıkabilirler, yeniden konumlandırılırlar, konumlandırılırlar dolayısıyla kasıtlı ya da kasıtsız olabilecek bu konumlandırmalara meydan okunabilir. Konum ise konuşmacıların ahlaki ve kişisel atıflarının özetlenerek bir araya getirildiği metaforik bir kavramdır. Konumlar, ulaşılabilir ve ilişkili söylemsel kaynakları kullanmak için, varsayılan hak ve sorumluluklar tarafından oluşturulur (Harre ve ark., 2009). Konumların nasıl hayata geçirileceği o etkileşime özgü, anlık ve geçicidir.

Konuşmalar hikâye çizgileri içinde akarlar ve herhangi bir konuşma birden fazla hikâye çizgisi geliştirebileceği gibi birden fazla hikâye çizgisi içinde de yer alabilir. Bu hikâye çizgileri içinde konumlar, etkileşim sırasında gerçekleştirilebilir çeşitli hak, görev ve sorumlulukları taşırlar (Harre ve ark., 2009). Narotolojistlerin kullandığı çerçeve terimi ise belirli hikâye çizgilerinden bahseder ve aynı zamanda

giden hikâye çizgilerinin birbirleriyle tutarlı olup olmadığını gözetmeye, olası hikâye çizgilerini tahmin etmeye yarar.

Konumlandırma teorisi üç tip konumlandırma tanımlamaktadır; birinci, ikinci ve üçüncü sıra alış konumlandırmaları. Birinci sıra alış konumlandırmasında etkileşim içinde insanlar kasıtlı ya da örtük biçimde kendilerini ve ötekilerini yerleştirirler. İkinci sıra alış konumlandırması ise diğeri tarafından oturtulduğu konuma karşı çıkıp birinci sıra alış konumlandırmasını sorguladığı ya da müzakereye açtığı durumda ortaya çıkar. Üçüncü sıra alış konumlandırması da herhangi bir etkileşimden sonra başka birisiyle kişinin önceden yerleştirildiği konumu sorgulamayı içerir, konuşma hakkında konuşmayı kapsar, açıklayıcıdır (Langenhove ve Harre, 1999). İkinci ve üçüncü sıra alış konumlandırmaları çoğunlukla kasıtlıdır ve birinci sıra alış konumlandırmasının reddi ya da kabulü için ortaya çıkarlar. Konumlandırmanın bu tipleri biyografiden, kişisel deneyimlerden ve muhataplar tarafından algılanan güç ve haklardan etkilenir (Harre ve Langenhove, 1991). Yanı sıra konumlandırma teorisi dört ayrı kasıtlı konumlandırma ortamı tarif eder; kendini bilerek ve zoraki konumlandırma, başkasını bilerek ve zoraki konumlandırma ortamları. Kişinin kendini bilerek konumlandırması genellikle spesifik bir hedefe o etkileşim içinde ulaşmak için ortaya çıkar ve kişi bunu kendi geçmişi, özgün görüşü ya da failliği üzerine dayandırarak yapabilmektedir. Kendini zoraki konumlandırma ise konuşmacının muhatabı tarafından kendisine dayatılan durumlarda ortaya çıkmaktadır. Buradaki muhatabın kurumsal bir kimliği taşıması muhtemeldir. Başkasını bilerek konumlandırma ise konumlandırılan kimsenin yanında ya da yokluğunda ortaya çıkabilmektedir, tabi olarak konumlandırılan kimsenin olmadığı bir etkileşimde yapılan dedikodu konuşmaları bu konumlandırmayı içerir. Başkasını zoraki konumlandırmada da konumlandırılan kimsenin olduğu ya da olmadığı etkileşimde olabilmektedir (Langenhove ve Harre, 1999).

Konumlandırma teorisi ile Alzheimerlı yaşlılarla yapılmış çalışmalar mevcuttur. Bakım evinde kalan ve bakımları sırasında bağıran Alzheimerlı yaşlıların hem kendileri hem de bakım verenleri tarafından nasıl konumlandırıldıklarını çalışan Bourbonnais ve Ducharme (2013) Alzheimerlı yaşlıların bilişsel yetilerindeki azalmalarından dolayı tam olarak ne istedikleri ve ne bekledikleri bakım verenler tarafından anlaşılamadığında Alzheimerlı yaşlıların, bağırma ile 2. Sıra alış konumlandırmasında bulunduğunu bulgulamışlardır. Purves (2011) ise aile içinde, annenin Alzheimer hastası olarak yeniden konumlandırılarak problem teşkil eden davranışlarına bir açıklama getirildiğini, bakım ve desteğin gerekliliğinin ima edildiğini belirtmiştir. Eskiden evin yemek pişireni olan annenin yeniden konumlandırılarak bu konumu terk etmek zorunda bırakıldığını ve yanı sıra

babaanne/anneanne konumunun torun bakımı gibi gerekliliklerinden muaf tutulduğunu bulgulamıştır.

Sosyal inşacılıktan ve söylem analizinden beslenen konumlandırma teorisi insanların konumlar içerisinde neleri yapıp neleri yapamayacaklarını tespit etmeye çalışır. Bu çalışmada Alzheimerlı bir yaşlının nasıl konumlandırıldığı, yerleştirildiği konumlardan dolayı hangi hak, görev ve sorumlulukların kendisinden alındığı ve bunların yerine nelerin getirildiği ve artık neyi yapıp neyi yapamayacağı Pandora'nın Kutusu filmi üzerinden incelenecektir. Metin olarak bir filmin seçilmesi ve bu metin üzerinde konumlandırma analizinin yapılması, konumlandırma analizinin söylem analizinden beslenmesi sebebiyle mümkün olmaktadır. Söylemin dışında hiçbir şey yoktur iddiasına sürükleyen sosyal inşacılık sebebiyle (Burr, 2004) Pandora'nın Kutusu filmi söylemin dışında kurgulanmış bir şey olarak değerlendirilemez hatta söylemin bir ürünüdür. Dolayısıyla Alzheimerlı yaşlı bir anneyi senaryosunun merkezine koyan Pandora'nın Kutusu filmi söylem içinde Alzheimerlı yaşlıya biçilen konumları taşıyacaktır. Çalışmanın amacı, konumlandırma analizi aracılığıyla bu konumları ortaya koyabilmektir.

Yöntem

Konumlandırma analizi yöntemiyle incelenecek olan Yeşim Ustaoglu'nun senaryosunu yazıp yönettiği 2008 yapımı Pandora'nın Kutusu filmi Alzheimer olan bir anneyi çocukları ve torunuyla bir araya getirmektedir. Birbirinden habersiz olan üç kardeş, Nesrin, Güzin ve Mehmet, annelerinin kaybolduğu haberiyle köylerine doğru yolculuğa çıkarlar. Hem bu yolculuk hem de İstanbul'a getirdikleri annelerinin bakıma muhtaç oluşu üç kardeşin birbirinden farklı hayatlarını birbirlerine açık eder. Bu arada yıllar sonra tanışan anneanne ve torun birbirlerinin yalnızlıklarını paylaşırlar ve nihayetinde köye dönerler. Nusret Hanım'ın -anneanne- dağda kaybolmasıyla başlayan film Nusret Hanım'ın dağa yürümesiyle biter.

Orta sınıf bir aileye yer verilen filmde üç evlatta orta yaşlardadırlar, torun ise üniversite öğrencisi, dolayısıyla en fazla 20'li yaşlarının başlangıcındadır. Filmde çocuklar, torun, torunun babası ve anne dışında bir karakter yoktur. Filmin süresi 112 dakikadır.

Filmdeki tüm replikler yerine sadece analiz sonuçlarını örnekleyebilecek sahnelerin yazı dökümü yapılmıştır. Analiz boyunca yapılan alıntılardaki kodlama şöyle olmuştur; K1, Nusret Hanım'ın büyük kızı Nesrin; K2, Nusret Hanım'ın

küçük kızı Güzin; E, Nusret Hanım'ın oğlu Mehmet; T, Nusret Hanım'ın torunu Murat ve A, Nusret Hanım'ın kendisidir.

Analiz

Harre ve Van Langenhove'un (1999) konumlandırma analizi ile Pandora'nın Kutusu filminde alzheimerlı yaşlının nasıl konumlandırıldığına dair iki tema fark edilmiştir. Temalardan biri alzheimerlı yaşlının sağlık personeli tarafından nasıl konumlandırıldığını içerirken diğeri, aile üyeleri tarafından nasıl konumlandırıldığını tanımlamaktadır.

Sağlık Personeli Tarafından Yaşlının Konumlandırılması

Filmde sağlık personelinin içinde olduğu 5 sahne vardır; bu sahnelerden biri bakım evinde diğer yaşlılara verilen bakımın, bir yaşlının altının bezlenmesinin, görüldüğü sahnedir. Diğer 4 sahne ise Nusret Hanım'ın doktor muayenelerinin olduğu sahnelerdir. 3 sahne bu tema için alıntılanmıştır.

Alıntı 1:

1. D: *biz burada hastanemiz bünyesinde elimizden gelen tetkikleri yaptık aydınlatmak için fakat bi patolojik bi şeye rastlamadık EKG çekimi yaptık EKGsinde gayet normal geldi labratuar tetkikleri gayet iyi toksik bi zehirlenme gibi bi durumu yok yani korkulacak bir durum yok fakat yaşlılıkla ilgili nörolojik bi kaybı var yani yaşlılıkla ilgili bi hastalık olabilir diye düşünüyorum ←*
2. K1: *[nasıl yani*
3. E: *[ne gibi yani*
4. D: *zihinsel bir hastalık da olabilir nörolojik beyinsel bir hastalık da olabilir (0.2) ben burda birkaç ilaç yazıcam yine* ←
5. E: *ne zaman kendine gelir*
6. D: *bikaç saat içinde kendine gelir*

Filmin başlangıcında dağda kaybolan Nusret Hanım bulunmasının ardından hastaneye götürülür. Yukarıdaki alıntı muayene sonuçlarının doktor tarafından aktarıldığı sahnedir. Nusret Hanım burada hasta olarak konumlandırılmış dolayısıyla bunu reddedecek ya da kabul edecek bilinçte olmamasına rağmen doktora Nusret Hanım'ın bedeni üzerinde söz hakkı verilmiştir. Hasta konumunda olan Nusret

Hanım doktor tarafından yaşlı konumuna da oturtulmuş ve yaşlılığın getireceği hastalıkları taşıma olasılığına değinilmiştir. Artık Nusret Hanım yaşlı bir hastadır.

Alıntı 2:

1. D: mavi (.) şahin (.) lale
2. A: mavi (.) şahin (.) lale
3. D: çok güzel (.) şimdi bunları aklınızda tutun (.) birazdan size tekrar sorcam (.) 100 den geriye doğru 7 (.) 7 azaltarak sayar mısınız
4. A: .hh. hh
5. D: 100 den geriye doğru (.) 7 (.) 7 azaltarak sayar mısınız
6. (0.3)
7. D: peki biraz önce sorduğum kelimeler nelerdi ←
8. A: mavi
9. D: başka:: (0.1) başka

Nöropsikolojik muayene sırasında Nusret Hanım'ın karşısında iki doktor vardır ve bir doktor muayeneyi yaparken diğer doktor hasta konumundan dolayı kendilerinin araştırma nesnesi olan Nusret Hanım'ı gözlemlemektedir. Yüksek ses tonu, vurgulu ve anlık duraksamalarla konuşmasını sürdüren doktor 5. Sıra alıştırma sorduğu soruya Nusret Hanım'dan sözel olarak cevap gelmemesine rağmen cevap için onu zorlamayarak, aslında muayene için gerekli cevabı Nusret Hanım sessizliğiyle aldığı için, 7. Sıra alıştırma "peki" ile konuyu değiştirmektedir. Doktor hasta ilişkisinin getirdiği haklar nedeniyle konuyu değiştiren, soru soran, cevap bekleyen doktor olabilmektedir. Diğer taraftan doktor 3. Sıra alıştırma "çok güzel" ifadesiyle hastayı muayene içinde tutmaya ve muayeneye katılımı sağlamaya çalışmaktadır.

Alıntı 3:

1. D: annenizde demans başlamış (.) alzheimer tipi demans (.) üstelik yeni de başlamamış epey ilerlemiş (.) dolayısıyla her türlü zorluğa kendinizi hazırlamanız gerek (.) örneğin anneniz artık ı:: eskiden olduğu gibi günlük yaşam aktivitelerini kendisi yerine getiremeyecek banyosunu tek başına yapabilir ya da ne bileyim tuvalet temizliğini kendi başına halledemeyebilir uygun kıyafetler bulup giyinemeyebilir bütün bunları onun yerine sizin yapmanız gerekecek ya da tekrar tekrar öğretmeniz gerekecek hiç yalnız kalmaması lazım (.) kiminle yaşıyodu Nusret hanım
2. K1: benimle yaşıyo
3. D: örneğin annenizin ara ara sinirliliği huysuzluğu böyle öfke patlamaları olabilir e:: o gibi durumlarda onu bi yandan sakinleştirip hatta kendinizi de sakinleştirmeniz daha uygun olcaktır çünkü bilerek yaptığı şeyler değil

tamamen hastalığından kaynaklanan şeyler (.) sormak ya da söylemek istediğiniz bir şeyler var mı

Nörolojik muayene sonrasında Nusret Hanım'a konulan tanı doktor tarafından kızlarına bildirildiği bu sahnenin açılışında, Nusret Hanım görülme de sahnenin sonunda Nusret Hanım'ın da odada olduğunu ve kendisi hakkında tüm konuşmaların yanında yapıldığı görülmektedir. Bu durum 3. Sıra alışı konumlandırmasına örnektir. Daha önce yaşantılanan bir etkileşimde konumlandırılan Nusret Hanım şimdi başka bir etkileşimde başkalarıyla tekrar konumlandırılmaktadır. Doktor Alzheimer tanısı alan annenin "artık eskisi gibi olamayacağını" belirtip yeniden konumlandırma gerekliliğine işaret etmektedir. Bu yeniden konumlandırma ile Nusret Hanım artık bir "alzheimerlı" olarak yeni haklara sahip olmakta, pek çok sorumluluğu da terk edebilmektedir. Bir yetişkinin çok erken yaşlardan beri kendi başına yerine getirmesi gereken özbakım artık Nusret Hanım'dan beklenmeyecektir. Nusret Hanım bir alzheimerlı olarak öfke patlamalarında bulunma hakkına sahip olmuştur ve bu öfke patlamalarına karşı çıkma hakkı da kızlarından alınmıştır. Ki Alıntı 9'da görüldüğü üzere tuvalet eğitimi sırasında Nusret Hanım'ın tokat attığı kızı Nesrin herhangi bir tepkide bulunmamıştır. Aslında öfke patlamaları hastalığın getirdiği, Nusret Hanım'ın "bilerek yapmadığı" bir şey olarak inşa edilip Nusret Hanım'dan bu patlamaların da sorumluluğu alınmıştır. Nusret Hanım hastalığının, alzheimerın güdümünde biri olarak etkisizleştirilmiştir.

Nihayetinde, tıbbi çerçeve içinde doktor-hasta hikâye çizgisi dâhilinde yaşlı, sağlık personelinin gözünde hasta olarak konumlandırılmaktadır. Sağlık personelinin kendi konumları gereği muayene odalarında, kurumlarında onların karşısında var olabilmek için hasta konumunun giyilmesi gerekmektedir. Alıntı 2 ve 3'te görüldüğü üzere doktorlar yaşlıların bilişsel yetilerinde bir gerileme olduğu varsayımı ve beklentisiyle muayenelerini sürdürmektedirler. Alıntı 2'de doktorun sorularını tekrarlaması, duraksayarak, vurgulu konuşması ve cevabın gelemeyişinin ardından konu değişimi bilişsel yetilerde azalma varsayımından doğrudur. Alıntı 3'te ise tanının bildirilmesinin yaşlının orada olmasına rağmen orada değilmiş gibi gerçekleşmesi aynı şekilde yaşlının konuşulanları anlayamayacağı varsayımı sonucudur. Alzheimerlı yaşlının dâhil edildiği "hasta" konumuna herhangi bir karşı çıkışı yani 2. Sıra alışı konumlandırması görülmemiştir. Kurumsal yapıdan dolayı doktorlar başkasını, burada Nusret Hanım'ı, zoraki konumlandırmışlardır. Alıntı 2'de Nusret Hanım'ın doktorun sorduğu sorulara cevap çabası kendini zoraki konumlandırmanın göstergesidir.

Aile üyeleri Tarafından Yaşlının Konumlandırılması

Filmde uzun süredir görüşmedikleri annelerinden bihaber olan üç kardeş annelerinin kaybolduğu haberiyle köyün yolunu tutarlar. Onların bildikleri anneleri, kendi geçmişlerindeki anneleridir. Anneleriyle karşılaştıkları andan itibaren şimdiki anneleri ile geçmişlerindeki anneleri arasındaki farkla baş etmeye çalışırlar. Annelerini yeniden konumlandırıp anneleriyle ancak bu takdirde etkileşime girebileceklerdir. Film boyunca, alzheimerlı yaşlı bir annenin yeniden konumlandırılması için yakınları tarafından sarf edilen çaba görülmektedir. Annenin eski, yeni konumunun ve evlatları tarafından yeniden konumlandırılmaya çalışıldığının görüldüğü sahnelerden 10 sahne bu tema için alıntılanmıştır.

Alıntı 4:

1. K2: onun gerçekten kaybolduğuna inanmıyorum dikkat çekmeye çalışıyo ←
2. K1: laf mı şimdi senin söylediğin
3. K2: dağları avcunun içi gibi bilir o ←
4. E: sen kimden bahsediyosun ya
5. K2: annemden
6. K1: bu ne acımasızlık ya
7. K2: ben miyim acımasız olan bana neler yaptığını ne çabuk unuttun ←
8. K1: sen de çok inatçıydın
9. K2: yine beni suçluyosun bacak kadar çocuktum ben o zaman
10. K1: söz dinleseydin biraz o zaman
11. K2: ben sen değilim
12. K1: annemin neler çektiğini bilmiyomuş gibi konuşma ←
13. K2: neler çekmiş babamı bile kaçırdı ←
14. E: saçmalama babam dağda kayboldu
15. K2: annemin hışmından kaçtı ←
16. E: ne diyo bu be↑
17. K2: babam annemi köye getirdi ondan sonra da bıraktı kaçtı

Filmdeki ilk etkileşim olan yukarıdaki alıntı üç kardeş arasında geçen konuşmanın yazı dökümüdür ve bahsi geçen sahne köye gittikleri sırada, yolda araç içinde geçmektedir. Alıntı aile çerçevesi içinde büyük-küçük kardeş hikâye çizgisinde ilerlemektedir. Bizlerin filmin seyircileri olarak bu sahneye beraber ailenin geçmişine ve üyelerinin birbirleriyle ilişkisine dair çıkarımlarda bulunması mümkün kılınmaktadır; çatışmalı bir ilişkiye sahip küçük kız kardeş ve anne, babasının annesini terk ettiğinden habersiz, kendisine yalan söylenmiş en küçük kardeş oğul ve suçlayabilecek, gerçeği kardeşine bildirebilecek otoriteye sahip abla. Bu üç kardeş, çıkarımlarımla benim onları yerleştirdiğim konumları ret ya da kabul

için müzakere edemeyecekleri için 2. Sıra alış konumunda bulunamayacak olsalar da bu alıntıda kişisel deneyimlerinden ve biyografilerinden doğru annelerini konumlandırmaktadırlar. 3. Sıra alış konumlandırması ile anne 3. Sıra alısta görüldüğü üzere kendisinin tüm zamanına genellenen özelliği “dağları avucunun içi gibi biliyor oluşu” sebebiyle dikkat çekmeye çalışan, kayıp olabilecek kadar edilgen değil, etkin olduğu bir konuma yerleştiriliyor.

Dejeneratif bir hastalık olan Alzheimer sebebiyle yetişkin, geçmişinde olduğundan farklılaşarak Alzheimer öncesinde yapabildiklerini yapamaz hale gelmektedir ve geçmişi üzerinden konumlandırılan yetişkin 2. Sıra alış konumlandırması içinde aile üyelerini kendisini yeni bir konuma çağırmaya zorlamaktadır. İşte burada yeniden konumlandırma söz konusu olmaktadır ve aşağıdaki alıntıda, yukarıdaki alıntıda görüldüğü gibi annesini geçmiş yaşantılarından dolayı konumlandıran küçük kızın (K2) 1. Sıra alısta yeniden konumlandırmaya doğru evrildiği görülmektedir. Yanı sıra 2.sıra alısta annenin 2.sıra alış konumlandırması içinde çılgılık atıp kızının banyoda onu çağırdığı “-ebilemez” konumuna karşı çıktığı çıkarılabilmektedir. Büyük kızı (K1) annesini, annesinin bedenindeki değişimler üzerinden 4. Sıra alısta kendi geleceklerine yaptıkları atıfta da görüldüğü üzere “yaşlı” olarak konumlandırmaktadır.

Alıntı 5:

1. K2: *annem çok garip olmuş demi* ←
2. K1: *.hh ay inanamadım banyoda ay nasıl çırpınıyo bağırıyo hiç elletmiyo kendini soyamadım yıkıyamadım ay eli böyle burasında ay:: hiç ne kıl kalmış ne bişey* ←
3. K2: *hakkaten* ↑
4. K1: *ay:: biz de öyle olucaz* ←

Annesiyle geçmişte çatışacak kadar farklı olan küçük kız Güzin Alıntı 3’te, annesini bir “cam” la denk tutup “bomboş” olacak kadar etkisizleştirmektedir ve diğer taraftan çatıştığı eski annesini yeniden konumlandırarak kendisiyle aynı konuma yerleştirmektedir. Alzheimer hastalığı Güzin’in annesini yeniden konumlandırmasına neden olmuştur.

Alıntı 6:

1. K2: *beni şu kadar sevdin mi hep merak ettim (0.1) şu haline bak (0.1) bomboşsun (0.2) ha şu cam ha sen (0.2) işin tuhaf tarafı şimdi ben de öyleyim şimdi ikimizde aynıyız*

Kardeşleri annelerini yeniden konumlandırmaya götüren süreçte anneleri ile yaşadıkları önem kazanmaktadır. Annelerini köyden getirdikten sonra Nesrin'in evine geldiklerinde Nesrin'in annesine terlik giydirme sahnesi annelerinin şimdiki durumuna yönelik ciddi ipuçları sağlamaktadır. Bahsi geçen sahnenin alıntılıandığı Alıntı 7'de 3. Sıra alıştır Mehmet tekrarlı biçimde yönlendirici ifadelerde, "gel gel", bulunmaktadır. Nesrin ise yakınlarına seslenirken kullanılan ifadelerden "canım" ifadesini kullanıp annesine direktif ifadelerde bulunmakta, tekrarlamakta ve basit cümle yapıları kullanmaktadır. Basit cümle yapıları kullanmasının ve tekrarlamasının sebebi olarak 4. Sıra alıştır anlaşıldığı üzere bu sahnede annenin terlik giymek için yanlış ayağını uzatması görülebilir.

Alıntı 7:

1. K1: geç anne içeri
2. K2: geçin şöyle koltuğa
3. E: gel anne gel (0.3) gel gel ←
4. K1: gel canım otur böyle böyle şöyle otur şimdi (0.1) hah tama::m rahat mısın evet şunları da giydiricem (.) .hhh anne kaldır canım şu ayağını (.) şunu kaldır bunu (.) terliği giydiricem sana (.) biraz (.) hayır onu değil bunu. Onu koy şim tamam peki bunu giydiriyim kaldır hadi eve::t tamam bide bunu hayır gene bunu (.) yani bunu kaldır şimdi hadi canım eve::t

Alıntı 8'de de Alıntı 7'de olduğu gibi aile çerçevesi içinde anne-kız hikâye çizgisinde sıra alışlar gerçekleşmektedir. Yine bu alıntıda da yukarıdaki alıntıda olduğu gibi tekrarlayan ifadeler, yakınlık ifadeleri vardır, ayrıca 8. ve 10. Sıra alıştır tembih ve ikaz ifadeleri kızı tarafından annesine yönelik olarak kullanılmaktadır. Anne 7. Sıra alıştır nasıl diyeceğini hatırlayamadığı ama jest ile ne demek istediğini kızına anlatmış, kızı da tekrarlayarak annesinin sorusunu cevaplamıştır. Anne tarafından başlatılan onarım kızı tarafından tamamlanmış ve etkileşim sekteye uğramıştır.

Alıntı 8:

1. A: kim bu
2. K1: kim anne (0.1) murat
3. A: murat ←
4. K1: torunun
5. A: murat
6. K1: evet ←
7. A: niye:: .hh [.hh

8. K1: [elini öpmeye gelmedi (.) hah gelicek gelicek ben şimdi gidicem anne alıcam onu getiricem sana tamam mı canım hadi koyalım bunu buraya gel bak sen otur şimdi burda gel canım gel yavaş otur otur tamam anne↑ ben şimdi okula gidicem tamam mı muratı alıcam gelicem sen böyle otur tamam mı kalkma sakın ←
9. A: tamam tamam tamam
10. K1: bak telefon sana numaramı yazıyorum bişey olursa beni ara tamam mı anne ←
11. A: tamam git git

Alıntı 9'da da 8. ve 7. Alıntıda karşılaşılan dilsel özellikler görülmektedir. İki hikâye çizgisinin, anne-kız ve abla-kız kardeş, birlikte gittiği bu alıntıda kız kardeşlerin kavgasının konusu olan anne 10. Sıra alıştır 2. Sıra alış konumu almaktadır. Bu karşı çıkışının ardından büyük kızı da annelerinin onlara biçtiği evlat konumuna direnerek ki evlat anne babasının sözünü dinlemesi gerekendir, 11. Sıra alıştır annesine ne yapacağını söylemekte, emir vermektedir. Anne de bu sahnenin sonunda kızının kendisini zorladığı konuma kızına attığı tokatla karşı çıkmaktadır. Attığı tokat 2. Sıra alış konumlandırmasını sağlayan bir araçtır.

Ayrıca 4. Sıra alıştır küçük kızı annelerini “hastaneye yatırılabilir bir kadın” olarak konumlandırırken 7. Sıra alıştır büyük kızı “annemiz” olarak konumlandırmaktadır. Böylece hastaneye yatırılabilir için annelik konumundan uzaklaştırılan Nusret Hanım'ı büyük kızı tekrar o konuma sokarak kardeşine karşı çıkmaktadır.

Alıntı 9:

1. K1: annecim bak bu kapak tamam mı canım çişin kakan geldiği zaman gel canım gel gel çiş kaka geldiği zaman burya yapıyosun oturyosun geliyosun buraya yapıyosun çişini kakamı buraya yapıyosun haliya diil tamam mı canım (.) .hh anne bak çişin kaka[n
2. K2: [nesrin saçmalıyosun
3. K1: yav ne saçmalıcam canım nasıl anlatıcam bunu (.) annecim çiş kaka geldiği zaman haliya yapılmıyor bu sifon[
4. K2: [nesrin gel bi hastaneye yaturalım allah aşkına kadını zorlama ←
5. K1: ya saçmalama ne hastanesi ya bi anne[lerine bakamadı diyecekler
6. K2: [anne gel kim diycek allah aşkına ↑
7. K1: nasıl kim diycek ayol anlatamıycakmıyız bunu annemize ←

8. K2: hayır abartıyosun
9. K1: ne abartıyorum
10. A: yete::r↑ eve gidicem ←
11. K1: hiç bi yere gitmiyosun ←

Aşağıdaki alıntıda ise torunu tarafından “anneanne” konumuna çağırılan alzheimerli yaşlı kadın bu konumun gerektirdiği torunla ilgilenme gibi görevleri karşılamayacak durumda olmasıyla torunu tarafından 14. Sıra alıştır “bu” olarak konuşulmaktadır. Oysa torunu Murat 6. ve 12. Sıra alıştır Nusret Hanım’ı “anane” diye seslenerek bu konuma davet etmiş ancak Nusret Hanım sözel ya da sözel olmayan bir geribildirimde bulunmayıp bu konuma gelmemiştir. Dolayısıyla Murat 14. Sıra alıştır Nusret Hanım için “bu” demiştir. Diğer yandan 4. Sıra alıştır daha anneanesiyle tanışmadan onun yanında “bu kim” demesi bir ön konumlandırmanın göstergesidir. Bedeni üzerinden Nusret Hanım’ın “yaşlı” olarak konumlanması, kendisinin yanında “bu” olarak işaret edilmesini mümkün kılmış olabilir.

Alıntı 10:

1. K1: murat ne işin var olum senin burda
2. T: noluyo ya
3. K2: muratcım annen günlerdir seni arıyo deliye döndü kadın insan bi aramaz mı
4. T: bu kim ←
5. K2: annanen annecim bak bu torunun
6. T: annane↑ ←
7. K2: muratcım bak bugün burda kalıcak
8. T: nasıl ya
9. K2: gazetede çok işim var bugün burda kalsın ben yarın sabah gelir alırım gözünüzü ayırmayın tamam mı olur mu Mehmet nerde
10. T: ne bileyim gelir heralde
11. K2: tutsana şunu hah [ne zaman gelicek Mehmet
12. T: anane ne bileyim (.) anane ←
13. K2: annecim ben seni yarın alıcım tamam mı bu akşam kal bak biraz sonra Mehmet de gelicek tamam mı
14. T: napcam ben bunla ya ←

Torun Murat’ın “anneanne” konumuna koyamadığı Nusret Hanım’ı yeniden konumlandırma çabası devam etmektedir, dolayısıyla Alıntı 11’de onu anlamak için dayısı Mehmet’e anneanesi için “kızmaz dimi”, “onlar mı” diye onun yanında sormaktadır. Alzheimerli bir yaşlı konumu anlamayacağı varsayımını da yanında getirdiği için oğul Mehmet, annesinin yanından annesini “onlar” ve “bunlar”

zamirleri içinde konuşabilmektedir. Yani, Nusret Hanım 3. Sıra alış konumlandırmasıyla karşı karşıyadır.

Alıntı 11:

1. T: *harbiden kızmaz dimi* ←
2. E: *kızmaz o ya*
3. T: *anlar mı* ←
4. E: *oğlum onlar yıllarca boru otu içtiler* ←
5. T: *ne*
6. E: *boru otu boru otu duymadın mı*
7. T: *o ne lan*
8. E: *.hh bunlar dağdan topluyolar boru otunu kaynatıyolar içiyolar* ←

Aynı dilsel özelliklerin, tekrarlayan ifadeler, tembih, görüldüğü alıntı 12'de dikkat çeken Nusret Hanım'ın 18. Sıra alışıdaki ifadesidir. Alzheimer nedeniyle yeniden konumlandırılmaya çalışılan Nusret Hanım'ın geçmişi hatırlayıp babasına benzemekle oğlunu itham edip suçlaması o sahnede yer alan torununu da oğlu kadar şaşırtır. Çünkü alzheimeri ilerlemiş bir kimseden Alzheimer konumu gereği böyle bir çıkış beklenmemektedir. 2.sıra alış konumuyla oğul bu suçlamayı reddetse de anne yine onu istemediği konuma oturtur ve sahne sessizliğin ardından geçilir.

Alıntı 12'de ayrıca görülen, alzheimeri dolayısıyla hatırlayamayacak olan yaşlıya oğulun 5.Sıra alışta geçmişi hatırlatma girişimidir. 15. Sıra alışta ise alzheimerli yaşlı anne “anlaşılamaz” konumuna oturtulmaktadır. Bu sıra alışların ardından gelen 18. Sıra alış oldukça şaşırtıcı olmaktadır ve bu sebeple yeniden konumlandırmayı zorlaştırmaktadır.

Alıntı 12:

1. A: *senin adın ne*
2. T: *murat anane*
3. A: *benim sen benim misin*
4. *Gülüşmeler*
5. E: *seninim (0.2) anne (0.1) .hh ya adını sen koydun ya babamın adını koydun anne murat ya*↑
6. T: *murat*
7. A: *murat*
8. E: *he murat*
9. A: *murat (.) murat (0.2) ben gideyim yol kapanır*
10. E: *nereye gidiyon anne*

11. T: *anane nereye gidiyosun dur*
12. A: *olmaz yol kapanır kar yağar*
13. E: *yağmaz daha kapanmaz yol anne daha var ya*
14. T: *anane sen otur yarın götürcem ben seni tamam mı otur*
15. E: *anne otur sen rahatına bak ya (0.3) ne bileyim anlamadım ki amina koyiim babamı mı düşünüyö ne*
16. T: *nasıl öldü len dedem*
17. E: *dağda öldü*
18. A: *dağda ölmedi (.) seni bıraktı gitti hep bildiğini yaşadı (.) sen de*
19. E: *ben kimseyi bırakıp gitmedim anne*
20. A: *arkamı döndükten sonra bana (.) hayata (.) ne fark eder*

Filmin sonunda yeniden konumlandırmanın nihayetinde yapıldığı kurumsal olarak da görünmektedir. Nusret Hanım kızları tarafından bir bakım evine yerleştirilmiştir. Bakım evinin sunduğu konum oldukça açıktır; bakıma muhtaçsındır. Bakım evi kurumunun kendisi bunu zoraki olarak yapmaktadır. Nusret Hanım'ın kendisi dışında gerçekleşen bu kurumsal konumlandırmayı oğlu Alıntı 13'te "teslim olmak" biçiminde ifade etmektedir. Güç Alzheimerlı yaşlıdan alınmıştır. Bu zoraki konumlandırma hem kurumun gücü hem de sağlıklı yetişkin olan Nusret Hanım'ın kızlarının güce sahip olmaları sebebiyledir. Alıntı 13'te torun Murat "kapatmak" fiilini kullanarak bu durumu ifşa etmektedir aslında, kapatılan kimse olmuştur Alzheimerlı yaşlı.

Alıntı 13:

1. T: *niye kapatıyorlar onu nasıl kapatıyorlar*
2. 0.3
3. E: *.hh yani (.) sonunda (.) bi şekilde teslim oluyosun usta*

Özetle, aile üyeleri anneleri için geçmiş konumlandırmalarının dışına çıkarak annelerini yeniden konumlandırmak durumunda kalmışlardır. Artık "annelik" konumunun gerektirdiklerini karşılamayan Nusret Hanım, doktorların da Alzheimer tanısı ile kendisini zoraki konumlandırmasıyla çocukları ve torunu tarafından "Alzheimerlı yaşlı" olarak konumlandırılmıştır. Bu süreçte sürekli biçimde görülen ise kullanılan dilsel özelliklerdir, Nusret Hanım ile her konuşmada onun her muhatabı çocuklarla etkileşim halindeyken kullanılan dilsel özellikleri kullanmışlardır. Yetişkinler olarak kendi aralarındaki konuşmalarda görülmeyen bu özellikler, tekrarlama, duraksayarak ve vurgulu konuşma, yakınlık ifadeleri, tembih ve ikaz, Alzheimerlı yaşlı anneye olan konuşmalarında sürekli. Bu durum yeniden konumlandırmanın olduğuna dair dilsel işaretlerdir.

Nusret Hanım'a biçilen konumlar sağlık personeli için oldukça belirgindir; çünkü kurumsal yapı gereği onların karşısına “hasta” ya da “yaşlı” olarak çıkılabilmektedir. Ancak belirgin rolleri içinde barındırdığı ve bir çerçeve çizdiği için kurumsal bir yapıya sahip olan aile kurumu içinde sahip olunan konumların değişmesi uzun bir geçmiş sebebiyle zor olmaktadır. Yıllardır “anne” konumundaki Nusret Hanım'ı “Alzheimerlı bir yaşlı” konumuna yerleştirmek yakınları için oldukça sancılı olmuştur.

Tartışma

Alzheimer hastalığı ilerleyici bir hastalık olmasından dolayı tanının konulduğu andan ölüme kadar duygusal, bilişsel, fiziksel ve davranışsal pek çok değişime sebep olmaktadır. Bu değişimler sebebiyle yaşam sürecinde çeşitli konumlara yerleşen, oturtulan insanlar yeni, farklı konumlara ihtiyaç duymaktadırlar. Her konum çeşitli hak, görev ve sorumlulukları da içinde taşır. Dede, nine konumu bu konuma yerleştirilen insanların toruna bakacağı beklentisini getirir. Dolayısıyla bu konum evlatların anne ya da babalarından çocuklarına bakmalarını isteme hakkını da evlatlarına verir. Alzheimer ile beraber, geçmişte çocuğunun kendisine bağımlı olduğu anne babalar, çocuklarının ya da bir sağlık personelinin bakımına ihtiyaç duyarlar. Çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamakla mükellef olan anne ve babalar Alzheimer ile bu görevleri yerine getiremezler ve bu konumun içerisi boşalır. Sürekli semptomlarında değişimi içeren Alzheimer, “Alzheimer hastası” konumunu getirerek diğer konumların getirdiği görevleri bertaraf eder. Aslında yaşamın kendisi yeniden konumlandırmaları yaşam boyunca önümüze koyar ve ileri bir yaşta daha sık karşılaşılan Alzheimer da belli konumları getirir.

Bu çalışmada da Alzheimer hastalığı tanısı alan bir annenin Alzheimer sebebiyle nasıl konumlandırıldığının analizi Pandora'nın Kutusu filmi üzerinden yapılmıştır. Sağlık personeli tarafından sadece hasta olarak konumlandırılmanın yapılması kurumsal yapıların, kendi içinde mevcut olan konumları dayatmasıyla açıklanabilir. Doktor- hasta etkileşiminin sürdürülmesi için “hasta” konumunun alınması gerekir. Tabi olarak bu konumlar müzakere edilmeye açıktır ancak Nusret Hanım ve çocukları bu konumlandırmaya karşılık bir 2. Sıra alış konumlandırılmasında bulunmamışlardır. Diğer bir deyişle, hem Nusret Hanım hem de Nusret Hanım'ın çocukları sağlık personelinin kendilerini çağırdıkları hasta ve hasta yakınları konumlarına karşı çıkmamışlardır.

Ortak bir geçmişe sahip aile üyelerinin, geçmişi bir kenara koyup “anne” konumunu “Alzheimerlı” konumuyla birlikte çağırımları oldukça zor olmuştur. Bu yeniden konumlandırmayı zorunlu kılan, diğer yandan kolaylaştıran olarak Nusret Hanım’ın davranış değişiklikleri film boyunca gösterilmiştir. Artık haliya tuvaletini yapan, kaybolan, tekrar tekrar aynı soruları soran bir anne vardır. Nusret Hanım’ın bu gibi davranışlarına yer açan, bu davranışları sergileyebilme hakkını ona veren konum “Alzheimerlı” konumudur. Ki sonuç olarak başkasının bakımını gerektiren bu konum Nusret Hanım’ın bakım evine yerleştirilmesiyle ona zoraki olarak giydirilmiştir.

Film boyunca geçen diyaloglarda dikkati çeken kullanılan dilsel özelliklerdir. Alzheimerlı yaşlıya yönelik her konuşmada gramatik olarak basit cümlelerin, yakınlık ifade eden kelimelerin kullanılması, çok fazla tekrarın ve sorunun olması, onunla yavaş ve duraklayarak, vurgulu konuşulması aynı zamanda çocuklara yönelik konuşmaların özellikleridir (Peccei, 2004). Çocuklar ve yaşlılar sosyal alanda özel ekonomik, sosyal ve resmi statüye sahip olmalarının yanı sıra dil ile de kategorize edilirler ve her iki yaş grubunun da orta yaş grubundan farklı dilsel yetenekleri ve özellikleri vardır. Bu durum, etkileşimde bulunulan kimse bu iki yaş grubundan biri ise, o etkileşim içinde gerçekleşen sıra alışıta yer alacak dilsel özellikleri belirler. Aslında belirleyici olan çocuk ya da yaşlıdan ziyade çocuk ve yaşlıya yüklenen bilişsel becerilerdir. Diğer bir ifade ile çocuğun öğreniyor olduğu inancı, yaşlının ise bilişsel yetilerindeki azalmalardan dolayı anlamama olasılığının bulunması yukarıdaki özelliklerin görülmesine sebep olmaktadır. Gücün kendilerinden alındığı bu iki grupta aynı dilsel özelliklerin kullanılması şaşırtıcı değildir. Yaşlılar için “çocuk gibi olmak” ifadesi kullanılmaktadır ve filmde de bir sahnede Nusret Hanım çocukların arasına karışmakta ve onların oyunlarının bir parçası olmaktadır.

Çocuklar eğer etkileşim içinde bir yetişkin varsa konu değişimi yapamazlar hatta konuşmanın konusu onları ilgilendiriyor olsa dahi bir yetişkin tarafından onlara sıra verilmedikçe, konuşmaya dâhil olamazlar (Pontecorvo ve Fasulo, 1999). Film boyunca Nusret Hanım’ın çok az sıra aldığı görülmektedir. Bununla birlikte, Nusret Hanım’ın yanında Nusret Hanım’ın kendisi hakkında konuşulmaktadır. Dolayısıyla “yaşlı” konumu “çocuk” konumunu da yanına çağırarak, “Alzheimerlı” konumu ise yaşlının anlamayabileceği varsayımını güçlendirerek bu dilsel özellikleri daha görünür kılmaktadır.

Film Nusret Hanım’ın “bırak dağıma gideyim” demesinin ertesi günü torununun dağa gitmesine müsaade etmesiyle bitmektedir. Torun bakımeviden kaçırdığı anneannesini alıp köye götürmüştür ve yerine getirmek zorunda olmadığı bir sorumluluğu alarak ona bakmaya başlamıştır. Nusret Hanım kendisine bakan torununun izin verme hakkına atıfta bulunarak müsaade istemektedir ve torun Murat

da anneannesine kendi eylemlerini tercih hakkı vererek dağa gitmesine engel olmamaktadır.

Sonuç olarak filmde yaşlının, sağlık personeli tarafından kurumsal etkileşim içinde hem yaşlının kendisinin hem de yakınlarının karşı çıkamadıkları “hasta” konumuna yerleştirildiği görülmüştür. Bu konumlandırılmaya bir karşı çıkışın olmaması ve bu yeni “hasta yaşlı” konumuna yerleşmenin oldukça kolay, kabul edilebilir olması kurumların etkileşim içindeki konumları belirlemedeki gücünü göstermektedir. Yaşlının aile üyeleri tarafından konumlandırılması ise, bir yeniden konumlandırma süreci içerdiği için hem Nusret Hanım’ı hem de yakınlarını sürekli olarak konumları müzakere etmeye zorlamıştır. Bu müzakere etkileşim içinde öne sürülen konumların hak, görev ve sorumluluklarını tartışmaya açarak konumlara karşı çıkışı da mümkün kılmıştır.

Kaynaklar

- Bourbonnais, A. ve Ducharme, F. (2013). The social positioning of older people living with Alzheimer's disease who scream in long-term care homes. *Dementia*, 1471301213510166.
- Burr, V. (2012). *Sosyal inşacılık*. (S. Arkonaç, Çev.). İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi, 1995.)
- Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2013). *Türkiye'de yaşlıların durumu ve yaşlanma ulusal eylem planı uygulama programı*. <http://www.eyh.gov.tr/uygulamalar/yasli-hizmetleri>
- Harre, R., Moghaddam, F. M., Cairnie, T. P., Rothbart, D. ve Sabat, S. R. (2009). Recent advances in positioning theory. *Theory & Psychology*, 19(1), 5-31.
- Harre, R. ve Van Langenhove, L. (1991). Varieties of positioning. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 21, 393-407.
- İllere ve Cinsiyete Göre Doğuşta Beklenen Yaşam Süreleri, 2013. 29 Ocak 2015, <http://www.tuik.gov.tr/>
- Peccei, J. S. (2004). Language and age. In I. Singh and J. Stilwell Peccei (eds.), *Language, Society and power (Ch7. Pp. 113-130)*, London: Routledge.
- Pontecorvo, C. ve Fasulo, A. (1999). Planning a typical meal: a family reflection on culture. *Culture and Psychology*, 5, 313-335.
- Purves, B. A. (2011). Exploring positioning in Alzheimer Disease through analyses of family talk. *Dementia*, 10(1), 35-58.
- Van Langenhove, L. ve Harre, R. (1999). Introducing positioning theory. *Positioning Theory: Moral Contexts of Intentional Action* (14-31). Oxford: Blackwell Publishers.
- Ustaoglu, Y., Çakarar, S., Hashemian, B., Weber, M., Çakıral, M. ve Devillers, N. (Yapımcı), Ustaoglu, Y. (Yönetmen). (2008). *Pandoranın Kutusu* [Film]. Belçika, Almanya, Fransa, Türkiye
- Yıllara, Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus, 1935-2014. 29 Ocak 2015, <http://www.tuik.gov.tr/>

Yılmaz, A. ve Turan, E. (2007). Alzheimer hastalarına bakım verenlerde tükenmişlik, tükenmişliğe neden olan faktörler ve baş etme yolları. *Türkiye Klinikleri J Med Sci*, 27, 445-454.